

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА НАПЕРЕДОДНІ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНИХ ВИБОРІВ

Вікторія Орлик, *центр зовнішньополітичних досліджень НІСД*

Проаналізовано зумовлені широкомасштабною збройною агресією РФ проти України основні тенденції зовнішньої політики Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії, мотиви, зміст і напрями багаторівневої підтримки, що надається нею нашій державі. Окреслено перспективи збереження цієї політики у разі зміни правлячої партії після проведення у Сполученому Королівстві загальнонаціональних виборів.

Висновки

1. Високий ступінь внеску Сполученого Королівства (СК) у допомогу Україні засвідчує реалізацію стратегії глобальної присутності та залученості у вирішення глобальних геополітичних проблем. Пріоритетом національної безпеки та зовнішньої політики СК у коротко- та середньостроковій перспективі є протидія загрози, яку становить РФ для європейської безпеки.

2. Посилення британської присутності у європейському безпековому просторі та прагнення утвердитися на лідерських позиціях відбувається на тлі непередбачуваності результатів президентської кампанії в США. Імовірність посилення у Сполучених Штатах ізоляціонізму створює виклики для НАТО, проте водночас сприяє розвитку паралельних військово-політичних проєктів та безпекових структур, які Сполучене Королівство очолює.

3. Вірогідна зміна правлячої партії, що може статися в результаті загальних виборів у СК, радикально не вплине на ключові тренди зовнішньополітичного курсу держави, зокрема на розбудову відносин із ЄС, розроблення широкої стратегії щодо політики Китайської Народної Республіки як системного виклику, поглиблення зв'язків і присутності в Індо-Тихоокеанському регіоні. Комплексна протидія РФ як центральній загрози й надалі залишатиметься основою міжпартійного консенсусу у Сполученому Королівстві.

Провідним напрямом діяльності уряду Ріші Сунака в 2023 р. стало дотримання балансу між зовнішньополітичним порядком денним та вирішенням низки нагальних внутрішньополітичних питань (зниження інфляції, упорядкування сфери медичних послуг, скорочення нелегальної міграції тощо).

За оцінками МВФ, у 2024 р. економіка Сполученого Королівства зростатиме повільніше, ніж у всіх інших країнах «Великої сімки». Відповідний показник становитиме 0,6 %, що нижче за попередній прогноз із часткою 1 % (для

порівняння: очікуване зростання для Німеччини – 0,9 %, а Франції – 1,3 %)¹.

Відповідний виклик, посилений внутрішньопартійними конфліктами у середовищі Консервативної партії та серйозними урядовими перестановками (заміна міністрів оборони, внутрішніх справ та глави зовнішньополітичного відомства), серйозно ускладнює завдання зі здобуття підтримки виборців під час загальнонаціональних виборів, що мають відбутися протягом року (до 25 січня 2025 р.).

Бачення ролі Сполученого Королівства

Колишній прем'єр-міністр Сполученого Королівства Девід Кемерон повернувся в політику як міністр закордонних справ. Він має працювати над низкою питань, зокрема тих, що стосуються здобуття прихильності виборців у внутрішньополітичному контексті та підвищення міжнародного авторитету СК в ситуації наростання глобальної нестабільності, зважаючи на війну в Україні, розпал конфлікту на Близькому Сході, мінливий політичний клімат у США напередодні президентських виборів тощо.

Програмна доповідь «Глобальна Британія в епоху конкуренції» (*Global Britain in a Competitive Age*)², представлена Борисом Джонсоном у березні 2021 р., залишається концептуальною основою британської зовнішньої політики.

Закладена в основу концепції «Глобальна Британія» ідея активного позиціонування СК у глобальному політичному просторі трансформується з огляду на поточну безпекову ситуацію. Практичні зусилля британської дипломатії зосереджені на двох рівнях: а) *глобальному*, тут Лондон прагне долучитись до вирішення основних питань світового порядку денного (проблеми глобальної продовольчої програми, зміна клімату), б) *регіональному* – «повернення» Сполученого Королівства до Європи у спосіб остаточного узгодження нової моделі взаємодії з ЄС (підписання Віндзорської угоди в лютому 2023 р.) і відновлення регіонального впливу, насамперед у питаннях безпеки.

Підтримка України у захисті від агресії РФ

В оновленій концепції 2023 р. (*Integrated Review Refresh 2023*)³ констатовано наявність у Європейському регіоні широкомасштабних наземних бойових дій високої інтенсивності, що спонукатиме до перегляду чинних підходів щодо стримування та оборони й висновку, що колективна безпека Європи нероздільно пов'язана з результатом війни в Україні. Пріоритетом національної безпеки та зовнішньої політики Сполученого Королівства у коротко- та середньостроковій перспективі означена *протидія загрози, яку РФ становить для європейської безпеки*. Ключовою складовою частиною цього напряму є *підтримка України у відновленні її суверенітету* та відмова Росії в отриманні будь-якої стратегічної

¹ UK set to have weakest growth among G7 in 2024. IMF forecasts. *Reuters*. 2023. 10 Oct. URL: <https://www.reuters.com/world/uk/uk-set-have-weakest-growth-among-g7-2024-imf-forecasts-2023-10-10/>

² Global Britain in a competitive age. The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy Presented to Parliament by the Prime Minister by Command of Her Majesty. March 2021. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/global-britain-in-a-competitive-age-the-integrated-review-of-security-defence-development-and-foreign-policy>

³ Integrated Review Refresh 2023: Responding to a more contested and volatile world. March 2023. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/integrated-review-refresh-2023-responding-to-a-more-contested-and-volatile-world>

переваги від вторгнення.

Посилення британської присутності у європейському безпековому просторі та прагнення утвердитися на лідерських позиціях відбувається через *реалізацію ідеї поєднання зовнішньої та оборонної політики*, заявленої в концепції «Глобальна Британія», коли дипломатичні зусилля активно доповнюються військово-політичними та військово-технічними домовленостями. Підтвердженням можуть слугувати суголосні та майже одночасні промови очільників зовнішньополітичного та оборонного відомств держави – Девіда Кемерона⁴ та Гранта Шеппса⁵, у яких ішлося про те, що війна в Україні є загальноєвропейською справою і тестом спроможностей західних демократій.

На тлі наростаючих проблем щодо підтримки України з боку США особливого значення набуває допомога від Сполученого Королівства, надаючи йому статусу головного партнера нашої держави та забезпечуючи європейську солідарність у питаннях його військово-політичної підтримки.

Саме Сполучене Королівство першим серед усіх держав, що приєдналися до оприлюдненої 12 липня 2023 р. на саміті НАТО у Вільнюсі Спільної декларації про підтримку України (усього 31 країна), уклало Угоду про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії⁶ (далі – Угода). Цей документ було підписано під час візиту прем'єр-міністра Ріші Сунака до Києва 12 січня 2024 р.

Для української сторони ключовими моментами є те, що Угода:

- формалізує безпекові домовленості, які існують;
- гарантує довгострокову підтримку;
- чітко підтверджує українське бачення завершення війни – відновлення територіальної цілісності, відповідальність РФ за вчинені злочини, репарації та відновлення української економіки, у т. ч. завдяки розвиткові співпраці у сфері ОПК із залученням британських інвестицій.

Зоною особливої уваги Сполученого Королівства, крім «українського треку», залишаються держави Балтії та Скандинавії, де під британським проводом формується нова військово-політична структура на основі Об'єднаних експедиційних сил (*Joint Expeditionary Force, JEF*) за участі Данії, Естонії, Ісландії, Латвії, Литви, Нідерландів, Норвегії, Фінляндії, Швеції. Це об'єднання, яке вже називають «Північним НАТО», покликане зміцнити військові зв'язки його учасників з метою проведення спільних операцій у регіоні Балтики, Північного моря та Північної Атлантики. Створене ще 2014 р. об'єднання активізувалося через агресію РФ проти України, маючи завдання проводити спільні навчання та здійснювати патрулювання.

Міністри оборони Сполученого Королівства та Норвегії Г. Шеппс та Б. А. Грам 11 грудня 2023 р. зробили важливу для нашої країни спільну заяву про

⁴ Cameron warns against 1930s-style appeasement of Putin. *The Telegraph*. 2024. 18 Jan. URL: <https://www.telegraph.co.uk/world-news/2024/01/18/lord-cameron-warns-1930s-appeasement-putin-russia-ukraine/>

⁵ Defending Britain from a more dangerous world. Defence Secretary, Grant Shapps, delivered a speech at Lancaster House in London. 2024. 15 Jan. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/defending-britain-from-a-more-dangerous-world>

⁶ Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії. 12 січня 2024 року. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/ugoda-pro-spivrobitnictvo-u-sferi-bezpeki-mizh-ukrayinoyu-ta-88277>

створення коаліції, офіційною метою якої є зміцнення військово-морських спроможностей України (навчання українських ВМС, надання кораблів та інших транспортних засобів, сприяння розбудові відповідної інфраструктури), а в перспективі – досягнення сумісності ВМС України зі стандартами НАТО та готовності взаємодіяти із флотами інших учасників Альянсу.

Взаємодія з наддержавами

Особливий характер відносин Сполученого Королівства із США традиційно зумовлює залучення британської сторони до вирішення міжнародних питань глобального рівня. Значення цих особливих трансатлантичних зв'язків лише посилюється після *Brexit*. Підтвердженням незмінності статусу близької взаємодії може слугувати візит Д. Кемерона у Вашингтон, що відбувся 6 грудня 2023 р., під час якого однією з центральних тем стала необхідність подальшої підтримки України у боротьбі з агресією РФ.

Позиція британського міністра відображає наростаюче занепокоєння СК та Європи загалом через затягування Вашингтоном строків вирішення питання про подальше фінансування зусиль України в опорі російській воєнній агресії й негативний вплив цього відтермінування на виконання зобов'язань іншими державами.

Політична криза в США, значною мірою спричинена початком президентської кампанії, вплинула й на плани щодо укладання двосторонньої торговельної угоди. Унаслідок міжпартійних суперечок у Сенаті США з приводу доцільності цього документа (небажання відкривати ринки напередодні виборів) 18 грудня 2023 р. президент США Джо Байден відклав його підписання на невизначений період⁷.

Відносини Сполученого Королівства з Китаєм також є потенційним джерелом напруження як у відносинах із США, так і в середовищі Консервативної партії. Оновлена зовнішньополітична концепція СК розглядає Китай як «стратегічний виклик, що визначає епоху» та визнає «поворот в Індо-Тихоокеанському регіоні» сталим фактом. Проте частина британського політикуму виступає за більш стриманий підхід, вважаючи за доцільне перешкоджати зміцненню російсько-китайського стратегічного партнерства, здатного зашкодити британським геополітичним інтересам. У цьому контексті Д. Кемерон прагне розвивати підхід «взаємодії» (*approach of engagement*) із КНР з глобальних питань (зокрема, щодо зміни клімату), визнаючи, що нині доведеться мати справу з «агресивнішим і наполегливішим Китаєм». Невдовзі міністр планує візит до КНР⁸.

Майбутні вибори

У Сполученому Королівстві 2024 р. заплановано проведення загальнонаціональних виборів, результати яких, без перебільшення, матимуть загальноєвропейське значення. Дата виборів має бути призначена не пізніше за 17 грудня 2024 р. Це означає, що фактичне голосування відбудеться до 25 січня

⁷ Joe Biden signals he has no interest in signing US-UK trade agreement. *The Guardian*. 2023. 18 Dec. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2023/dec/18/joe-biden-signals-he-has-no-interest-in-signing-us-uk-trade-agreement>

⁸ David Cameron hints at future China trip as part of engagement effort. *The Times*. 2024. 20 Jan. URL: <https://www.telegraph.co.uk/politics/2024/01/20/david-cameron-hints-china-trip-golden-era-engagement/>

2025 р.

За прогнозами *YouGov survey*, Консервативна партія ризикує втратити 196 місць у Палаті громад, а основні суперники – лейбористи на чолі з Кейром Стармером – можуть здобути 385 місць, самотійно утворивши більшість⁹.

Уперше за останні 14 років в СК існує велика ймовірність зміни правлячої партії, а отже, потенційна перемога лейбористів може спричинити деякі зміни у внутрішній і зовнішній політиці держави. Так, лейбористи можуть вдатися до певного корегування зовнішньополітичного курсу. Зокрема, щодо відносин із ЄС пропонується відмова від притаманного «брекзитерам» антагонізму аж до перегляду Угоди про торгівлю і співробітництво.

Щодо України, то важливим моментом є збереження консенсусу стосовно багаторівневої підтримки України серед провідних політичних сил Сполученого Королівства та протидія РФ як центральній загрозі європейській і національній безпеці. Варто зауважити, що лідер лейбористів К. Стармер є послідовним симпатиком України, він – один з ініціаторів створення «спеціального трибуналу з обмеженим фокусом на злочині агресії» щодо злочинів війни Росії в Україні.

⁹ Toories facing 1997-style general election wipeout. The Telegraph. 14 Jan, 2024. URL: <https://www.telegraph.co.uk/politics/2024/01/14/general-election-poll-tories-worst-defeat-1997-labour/>